

Dossier

De l'Ofici a la Professi3.

Reptes i Obstacles en la Formaci3 dels Artistes Fallers

El 17 de març de 2009, mentre multitud de localitats valencianes estaven immerses en la voràgine festiva, les Falles entraven i estaven presents en el Congrés dels Diputats. En una sessió plenària, els diferents grups parlamentaris debatien i aprovaven trametre un text que seria el començament d'un camí per a aconseguir la formació reglada per a les professions d'artista faller i foguerer.

L'Associació d'Estudis Fallers, com els últims anys, juntament amb el Fòrum de Debats de la Universitat de València, la Junta Central Fallera i el Gremi Artesà d'Artistes Fallers, va proposar, en la sisena edici3 de les converses Les Falles, a la Nau, un conjunt de dos taules rodones que, sota el títol "De l'ofici a la professi3", tractaren des de diversos punts de vista la formació dels artistes fallers.

Estes converses, fetes els dies 29 i 30 de novembre, abordaren, d'una banda, qüestions referides a l'àmbit formatiu (organitzaci3 dels estudis, currículum i eixides professionals, entre d'altres) i, d'una altra banda, qüestions d'índole política, amb especial èmfasi en la tramitaci3 de la proposici3 no de llei, els passos a adoptar des de l'aprovaci3 en el Congrés dels Diputats i com eixa proposta està materialitzant-se en el moment actual i en el futur més immediat.

La REVISTA D'ESTUDIS FALLERS, un any més, recull algunes de les intervencions més rellevants de les dos jornades, convidant els participants a deixar constància per escrit de les reflexions i opinions que van manifestar en les sessions.

Ricard Català, llicenciat en filosofia i ciències de l'educaci3 i assessor de formaci3 del CEFIRE específic de formaci3 professional, parla de la

reivindicaci3 hist3rica d'una formaci3 reglada per a la professi3 d'artista faller i de com la seua projecci3 social i professional pot vore's enriquida amb l'existència d'uns estudis oficials, alhora que proposa alguns escenaris possibles per a poder estructurar uns estudis de formaci3 professional d'artista faller.

Per la seua part, el degà de la Facultat de Belles Arts de la Universitat Politècnica de València, José Luis Cueto Lominchar, aposta en el seu article per l'eliminaci3 de la dicotomia entre art d'autor i obres d'encàrrec, i defensa l'establiment d'una formaci3 reglada per als artistes fallers i la col·laboraci3 entre institucions educatives que fomenten projectes de col·laboracions interdisciplinàries.

Finalment, Miguel Soler, des del seu càrrec de director general de Formaci3 Professional del Ministeri d'Educaci3, planteja la gesti3 dels primers contactes per a establir un projecte de formaci3 professional específic per als professionals del disseny i l'elaboraci3 de falles, i la manera en què eixa formaci3 reglada pot conviure amb la tradici3 i experiència dels professionals en actiu.

Amb posterioritat a les converses, les diferents administracions implicades en l'educaci3 feren declaracions que afavoriren que el tema es reactivara en l'opini3 pública, aclarint alguns dubtes i oferint noves il·lusions a tots aquells que desitgem un reconeixement i dignificaci3 total per a la professi3 d'artista faller. Segons sembla, els estudis oficials s'aconseguiran definitivament en un termini curt de temps gràcies a un projecte molt desenvolupat a hores d'ara. Entenem que eixe és el camí correcte i que obri tot un món de possibilitats. De moment, els textos que ací publicuem ens il·lusionen i permeten pensar-ho.

El reconeixement de la professi3 d'artista faller

Ricard Catal3 Gorgues

Pedagog i professor de Formaci3 Professional
Assessor de formaci3 en el CEFIRE espec3fic de FP

RESUM: A partir d'una succinta ullada a les reivindicacions hist3riques dels artistes, el suport d'alguns estudis t3cnics per a una major visibilitat de la professi3 i el context normatiu que regeix la formaci3 professional, l'autor defensa l'establiment d'una formaci3 reglada per als artistes fallers i exposa els diferents escenaris que s'han de superar per a assolir eixe objectiu final.

PARAULES CLAU: artistes fallers; professionalitzaci3; formaci3 professional; formaci3 reglada.

ABSTRACT: The article reviews the historical demands of *falles* artists, the convenience of the existence of official technical training in order to make the career more visible, and the regulatory context governing vocational training. The author defends the idea of standardizing professional training for *falles* artists and describes the different scenarios that have to be considered in order to achieve that final aim.

KEYWORDS: *falles* artists; professionalization; vocational training; regulated training.

*A Juli3 Puche,
mestre major del Gremi d'Artistes Fallers entre
1971 i 1974.*

*Els seus art3stics cadafals a Na Jordana
varen abrindar l'imaginari faller de la meua
inf3ncia.*

El trajecte d'una reivindicaci3 hist3rica

El reconeixement professional i social dels artistes fallers suposa una llarga reivindicaci3 hist3rica per part dels mateixos professionals del sector —de car3cter quasi identitari— que tindria la seua primera manifestaci3 amb la fundaci3, l'any 1932, de l'Associaci3 d'Artistes Fallers, organitzats per defensar el sentit art3stic i professional de la seua pr3ctica (Hern3ndez, 2002: 23) i, ja posteriorment, dissolta l'Associaci3 arran de la Guerra Civil, amb la constituci3, l'any 1945, del Gremi Artes3 d'Artistes Fallers.

Queda clar, que des de l'engegada corporativa, en el context de la defensa i millora de la professi3, es planteja la necessitat d'una formaci3 qualificadora per a capacitar nous artistes fallers i tamb3 els altres professionals especialitzats que es necessiten en la construcci3 del monument faller.

*El somni d'un artista infantil,
Convent de Jerusalem (1952). Arxiu JCF*

D'aquella etapa inicial, al voltant de la creaci3 de l'Associaci3 d'Artistes Fallers, ens queda el testimoni del periodista i dibuixant Josep Soriano, un dels impulsors de l'entitat professional (Ari3o, 1993: 36), qui, amb visi3 prospectiva, albirava la necessitat de formar artistes fallers, d'una escola, perquè no es trobaven treballadors per a les falles.

Durant els primers anys de rodatge com a Gremi, més en concret en 1948, trobem referències (Ari3o, 1993: 87-88) sobre la necessitat de crear escoles taller de formaci3 professional de mestres fallers, a instàncies dels responsables del sindicat vertical, tenint efecte en el si del Gremi amb l'aprovaci3, en una junta directiva, de l'Escola Professional de Tècniques Plàstiques, on impartir formaci3 per a aprenents i oficials.

En els anys noranta, es parla de l'Escola de Formaci3 com una de les aspiracions més sentides dels darrers anys i vinculant el seu futur a trobar el camí adient d'un ensenyament permanent de les habilitats pr3pies de l'ofici (Ari3o, 1993: 270), és a dir, d'una formaci3 qualificadora cap al reconeixement professional i també, per extensi3, institucional.

L'aprenent faller, José Antonio-Doctor Sumsi (1963). Arxiu JCF

En l'actualitat, aquella reivindicaci3 hist3rica i les derivacions posteriors encara es fa palesa, des del mateix Gremi Artesà d'Artistes Fallers, en la recerca, entre altres consecucions rellevants, del seu espai professionalitzador, en el context d'una societat globalitzada, innovadora i tecnificada.

La iniciativa parlamentària del 2009¹ per a donar suport a una formaci3 "oficial" dels artistes fallers, dins de l'actual marc regulador de la formaci3 professional, pot ser la culminaci3 de tot un procés hist3ric pel qual els artistes fallers hagen trobat, definitivament, el millor camí per al seu reconeixement social i professional.

En el text de la proposici3 no de llei podem esbrinar alguns aspectes d'interés, com a fil argumental, que ens orientaran respecte del que possiblement serà, en un futur molt proper, la plasmaci3 d'un títol oficial de formaci3 professional:

- Quan s'assenyala que una falla requereix temps, imaginaci3, creativitat, talent, dibuix, informàtica, gui3, modelatge, escultura, fusteria singular, pintura, gesti3 d'empresa, seguretat i salut laboral, ja s'està avançant l'amalgama de coneixements, capacitats i destreses que cal per a exercir com a artista faller, és a dir, l'entramat formatiu que ha de configurar-se.
- Tal com s'expressa en el text, es tracta de donar una resposta a través de la formaci3 professional reglada que reconeixeria els coneixements específics per a construir falles i fogueres, més en concret, amb l'elaboraci3 d'un títol de formaci3 professional de grau superior, nivell que atorga una competència professional adient a l'ofici d'artista faller.
- Les conseqüències i els efectes d'un títol professional reconegut queda apuntat quan es planteja la necessitat d'oferir una oferta formativa que capacite per a l'exercici d'activitats professionals, que atenga les necessitats del sistema productiu i de l'ocupaci3 en les falles, les fogueres, del disseny, de l'escena, visi3 contextualitzadora de la pro-

fessi3 i l'ocupabilitat, a m3s d'albirar uns altres 3mbits d'activitat professional m3s pr3xims a la construcci3 de decorats, l'escenografia i altres elements ornamentals, avalant una compet3ncia professional de tradici3 hist3rica, reconeguda a tot arreu.

- Quan, finalment, es proposa una formaci3 per a promocionar, regular i perpetuar una professi3, un ofici singular, per a fomentar l'esperit emprenedor, l'activitat empresarial i dignificar la formaci3 professional en general, recon3ixer la compet3ncia professional per l'experi3ncia, es van apuntant uns altres aspectes significatius i configuradors d'un perfil professional polivalent i prou vers3til.

La visibilitat d'una professi3

Amb tot a33, estem davant la "construcci3 de la professi3" d'artista faller, utilitzant la mateixa met3fora que apareix en l'estudi socioecon3mic "Diagn3stic i propostes sobre el model de competitivitat de les activitats del Gremi d'Artistes Fallers de Val3ncia", dirigit pel doctor Pau Rausell, de la Universitat de Val3ncia, i encarregat pel mateix Gremi (Rausell i Abeledo, 2009).

En l'estudi esmentat trobem algunes de les claus m3s significatives sobre la "visibilitat" de la professi3 d'artista faller, 3s a dir, les bases de partida per a la seua projecci3 social i professional:

- La "construcci3 de la professi3" 3s un proc3s incomplet en el qual queden per definir, principalment, les formes d'acc3s a la professi3 i els processos requerits per a aix3.
- L'experi3ncia ha de ser el factor principal per a capacitar en l'exercici de la professi3 i la necessitat d'establir algun sistema m3s o menys reglat de formaci3 que legitime des del punt de vista social la professi3 (Rausell i Abeledo, 2009: 19).
- Necessitats de formaci3, especialment en l'3mbit de les noves tecnologies i aspectes generals de ger3ncia —gesti3— empresarial (Rausell i Abeledo, 2009: 21).

A hores d'ara, la resposta i soluci3 a tots estos plantejaments 3s, veritablement, possible, en la l3nia apuntada en la primera sessi3 de les VI Converses les Falles a la Nau (2010), reflectida per les cr3niques, com ara que l'actual ofici d'artista faller reuneix totes les possibilitats per a iniciar una formaci3 reglada que combine compet3ncia i qualificaci3, i que alhora subratlle la potencialitat econ3mica del sector i pose l'accent tant en l'esperit emprenedor com en la capacitat empresarial.

Escenaris possibles per a estructurar una FP d'artista faller

En sintonia amb els requeriments de la Uni3 Europea, el marc de la formaci3 professional adoptat al nostre pa3s permet, a trav3s d'un aparell articulador i participatiu com 3s el Sistema Nacional de Qualificacions Professionals (SNQP), donar cobertura i viabilitat per a estructurar uns estudis de formaci3 professional d'artista faller.

Totes les possibilitats abans apuntades estan contingudes en els trets que defineixen el SNQP (Amor, 2009: 92), el qual es constitueix mitjan3ant un conjunt de dispositius, normes i procediments, adre3ats a la identificaci3, adquisici3, reconeixement i avaluaci3 de la compet3ncia professional, a m3s de fomentar la integraci3 de les diferents ofertes de formaci3 professional, les quals afavoriran el desenvolupament professional i social i, en definitiva, l'atenci3 priorit3ria a les necessitats del teixit productiu.

Respecte d'una formaci3 professional dels artistes fallers, si reinterpretem les finalitats establides quant a l'SNQP, els resultats s3n ben esclaridors per a adoptar una estrat3gia encoratjadora:

- La capacitat per a l'exercici professional d'artista faller que done satisfacci3, d'una banda, a les necessitats individuals i, d'una altra banda, al mateix sector econ3mic.
- Una oferta formativa de qualitat, actualitzada i adient als distints destinataris, d'acord amb les necessitats de qualificaci3 que es plante-

gen des del mercat de treball i les pr3pies expectatives personals de promoci3 professional, que molt b3 pot canalitzar-se a trav3s del Gremi Artes3 d'Artistes Fallers.

- La garantia d'una informaci3 i orientaci3 adients en mat3ria de formaci3 professional i qualificacions per a l'ocupaci3, que pot ser assumida tamb3 per part del Gremi amb el suport institucional corresponent.
- El foment d'iniciatives empresarials i de l'esperit emprenedor incorporats durant el proc3s de formaci3, enteses com a compet3ncies molt relacionades amb les funcions i tasques que han de desenvolupar els artistes fallers en la seua activitat professional.
- L'avaluaci3 i acreditaci3 de compet3ncies per a aquells artistes fallers que ho necessiten o vulguen, per pr3pia voluntat, posar en valor la seua experi3ncia vital de formaci3, rebuda al llarg del temps, i tamb3 laboral.
- Afavorir la inversi3 p3blica i privada en la qualificaci3 de tots els artistes fallers i resta de treballadors especialitzats que participen en la construcci3 de la falla, com una mesura d'optimitzaci3 de recursos destinats a la seua formaci3 professional.

L'articulaci3 d'aquestes mesures es converteixen en el millor conreu per al desplegament de tots aquells mecanismes i procediments que afavoreixen el reconeixement de la profesi3 d'artista faller, amb la implicaci3 compromesa de les administracions educatives i d'ocupaci3 competents i, com no pot ser d'altra manera, amb la interlocuci3 plena i efectiva del Gremi Artes3 d'Artistes Fallers.

El pinacle de tot el proc3s a seguir ser3 la incorporaci3 al cat3leg de t3tols i qualificacions professionals del corresponent a artista faller, dins del Sistema Nacional de Qualificacions Professionals, sense obviar la seua adient identificaci3 en la Classificaci3 Nacional d'Ocupacions, que complete la dimensi3 legitimitzadora d'aquesta profesi3.

En conseq3ncia, una expressi3 de garantia del ple reconeixement d'una profesi3, amb

una dilatada traject3ria hist3rica, per3 amb un futur obert a moltes possibilitats, des de la innovaci3 i les tecnologies, fins i tot a la seua vertebraci3 com a activitat professional i empresarial.

No obstant aix3, el context econ3mic, social i cultural no es pot quedar ali3 davant l'assoliment d'una aspiraci3 que ha remenat diverses generacions d'artistes fallers al llarg del temps.

Per part de la societat valenciana i, m3s en concret, dels estaments del m3n faller, estem, doncs, davant l'oportunitat d'acompanyar aquest proc3s cap a la plena professionalitzaci3 dels artistes fallers i, amb el suport general, donar l'espenta decisiva del necessari reconeixement professional i social.

Nota

1. Proposi3 no de llei del Grup Parlamentari Socialista, relativa a garantir dins de la formaci3 professional l'oferta educativa del tradicional ofici d'artista faller i foguerer (n3mero d'expedient 162/000330), aprovada pel ple en la sessi3 del 17 de mar3 de 2009.

Bibliografia citada

AMOR BRAVO, E. (2009): "Las cualificaciones profesionales: un reto para los sistemas de educaci3 y formaci3 de la sociedad espa3ola", *Revista del Ministerio de Trabajo e Inmigraci3*, 81, pp. 89-103.

ARIÑO VILLARROYA, A. (dir.) (1993): *Los escultores del fuego. Aproximaci3 a la historia del Gremio Artesano de Artistas Falleros de Valencia*, Val3ncia, Diputaci3 de Val3ncia.

HERNÁNDEZ I MARTÍ, G. M. (coor.) (2002): *L'indult del foc. Cat3leg raonat de la col·lecci3 de ninots indultats del Museu Faller. Volum I (1934-1962)*, Val3ncia, Ajuntament de Val3ncia.

RAUSELL, P. - ABELEDO, R. (2009): "Diagn3stic i propostes sobre el model de competitivitat de les activitats del Gremi d'Artistes Fallers de Val3ncia" [estudi].

La professi3 d'artista faller, cap a l'excel·l3ncia formativa

Jos3 Luis Cueto Lominchar

Deg3 de la Facultat de Belles Arts de la Universitat Polit3cnica de Val3ncia

RESUM: L'article aborda el potencial creatiu dels territoris com una font de riquesa i un valor afegit per a qualsevol estructura econ3mica. En aquest sentit, valora l'especificitat i potencialitat de l'activitat dels artistes fallers i incideix en com una normalitzaci3 dels seus estudis professionals dur3 a la progressiva eliminaci3 de la dicotomia (artificial) entre art d'autor i obres d'enc3rrec.

PARAULES CLAU: artista faller; professionalitzaci3; universitat.

ABSTRACT: This article discusses the creative potential of particular regions as sources of wealth and added values for any economic structure and focuses on the important role that the activity of *falles* artists plays in this aspect. The coming regulation and structuring of professional training for this artistic career will eventually diminish the artificial dichotomy between author art and art on commission.

KEYWORDS: falles artist; professionalization; university.

El t3tol de les VI Converses les Falles a la Nau, *De l'ofici a la professi3. Reptes i obstacles en la formaci3 dels artistes fallers*, posa clarament de manifest la intenci3 i els objectius del debat i a m3s t3 una sintonia, segurament hist3rica, amb l'imminent disseny d'una titulaci3 en la qual el Ministeri d'Educaci3 est3 treballant des de fa algun temps que regule i configure un marc acad3mic de l'artista faller i foguerer en el context de l'educaci3 professional.

Hem de subratllar l'encert de la programaci3 d'aquestes jornades en les quals es va poder abordar aquesta problem3tica des del punt de vista dels mateixos artistes, les institucions educatives i els responsables pol3tics, i que a

Refregits? No, clonatge!, Manuel Mart3nez Reig, Ripalda-Benefic3ncia-Sant Ramon (2003). Arxiu JCF

m3s es desenvoluparen en un marc com el de la Universitat de Val3ncia, situant la discussi3 en un rang acad3mic i cultural d'acord amb la import3ncia i el valor patrimonial que suposa l'activitat de tot aquest gremi de professionals.

El potencial creatiu i la capacitat productiva d'aquest sector suposarien per a qualsevol estructura auton3mica o estatal un valor afegit i una font de riquesa que, a m3s, confereix identitat com a element diferencial. Ordenar aquests coneixements i ser conscients de tot el seu potencial permetr3 un aprofitament major d'aquestes capacitats que, per tradici3 i amb el mecanisme de la formaci3 gremial, s'han desenvolupat a la nostra comunitat des de fa molt de temps, m3s d'un segle. Aquest potencial i la possibilitat d'organitzar una estructura acad3mica i docent que organitze i garantisca la formaci3 i la definici3 de l'ofici amb les seues caracter3stiques, habilitats i compet3ncies, suposa, sens dubte, una millora en els m3todes d'aprenentatge i sobretot una posada en valor dels coneixements i les destreses d'aquests professionals.

L'abast, la complexitat t3cnica i els reptes de la professi3 demanden una formaci3 cada vegada m3s completa i una organitzaci3 acad3mica que configure itineraris i continguts docents en relaci3 amb l'aprenentatge dels

artistes dedicats a aquesta activitat tan lligada i sostinguda per la seua capacitat de relacionar-se amb la tradici3 de la cultura popular i el seu sentit p3blic i social.

Qualsevol que haja fet un ullada a les falles i fogueres que es munten a Val3ncia o Alacant, deu haver vist el nivell de complexitat pel que fa a volum, muntatge i emplaçament o "virtuosisme" de les figures i elements que les configuren. L'aportaci3 cada vegada m3s present de professionals de totes les disciplines 3s tamb3 una "contaminaci3" habitual i desitjable quant a la concepci3, el disseny, la construcci3 i la instal·laci3 de les falles. Aix3, doncs, aqueixa idea que apareix amb ubiqüitat en tots els debats educatius, pol3tics o empresarials i propis de la complexitat i l'amplitud del coneixement, la interdisciplinarietat, es promou tamb3 en l'àmbit del gremi dels artistes fallers i foguerers des de fa temps. Arquitectes, enginyers, pintors, escultors, fusters i tamb3 escriptors, que aporten una dosi creativa en els guions, els llibrets i en l'estructura conceptual de cada monument. Aquesta complicitat imposa una superaci3 de la discussi3 entre alta i baixa cultura que s'acaba proposant com un est3ril enfrontament entre l'art d'"autor" i les obres d'encàrrec. 3s aquest un tema sembrat de t3pics equívocs i, sobretot, aporta poca funcionalitat a l'hora d'afavorir una millora t3cnica,

especialment si pensem en uns continguts d'aprenentatge que legitimen la dedicaci3 i tamb3 en els conceptes que nodriran els futurs artistes fallers. Aquesta millora portar3 com a conseqüència un creixement aut3nom del mateix sector que de manera natural afavorir3 una "evoluci3" i, a m3s, un ritme i una exig3ncia que resumeisca les demandes populars i la capacitat did3ctica que els creadors puguen anar introduint en les seues obres.

Les diverses activitats del mateix col·lectiu d'artistes i la varietat d'encàrrecs a la qual els seus tallers fan front quant a esceno-

Si no fóra pels donyets, Josep Manuel Alares, L'Antiga de Campanar (1993). Arxiu de Javier Mozas

grafies, carrosses o tot tipus de complements i de r3pliques d'elements per a fires, exposicions o pavellons tem3tics, acredita la varietat de la seua dedicaci3 i demanda una estructura docent que siga capaç de mantenir la seua tradici3 amb la voluntat de fer del seu treball una activitat viva que s'adapte als temps i propose el ritme de la revisi3 i la renovaci3 de les seues metodologies —tal com fan totes les àrees de coneixement que podrien resumir els seus sentits en la necessitat de transmetre a les generacions següents els seus sabers i organitzar i proposar la innovaci3 i la revisi3 de les seues tècniques, els seus conceptes i les seues utilitats.

La Facultat de Belles Arts de Sant Carles ha recorregut una traject3ria en aquest sentit des de la seua incorporaci3, fa ja més de trenta anys, a la universitat en el campus de la Universitat Politècnica de València. Hereva d'una formaci3 tradicional centrada exclusivament en disciplines clàssiques i en els ensenyaments i mètodes del segle XVIII, va afrontar el repte de sumar-se a una estructura acadèmica que exigia una renovaci3 dels seus sabers i una dosi proporcionada de teoria i pràctica que mantinguera els temps d'aprenentatge en el taller amb la necessària formaci3 teòrica sobre les tècniques, la hist3ria i la concepci3 de l'art com una via de coneixement en la qual es poden racionalitzar les seues etapes, la seua relaci3 amb els paradigmes sociol3gics o l'evoluci3 de les idees i, també, de la tecnologia. Els resultats han sigut, sens dubte, positius pel que fa a l'homologaci3 dels estudis de belles arts i a la qualificaci3 i reivindicaci3, ja clarament atesa per la UPV, i corresposta pel nivell dels nostres alumnes, que es formen en la investigaci3 de la pràctica artística i en les aplicacions i aptituds que poden capacitar-los per a trobar una professi3 en la qual desenvolupen els seus coneixements i la destinaci3 dels quals no siga únicament l'estret i arbitrari món del mercat de l'art i les seues cotitzacions oscil·lants.

No és aquest el lloc on assenyalar les causes per les quals la fractura entre l'art elitista i les manifestacions de l'art popular s'han escindit fins a polaritzar-se en una incomprensible i

inhabitable convivència, però la veritat és que l'adjectiu "artesanal" s'utilitza amb to pejoratiu quan es tracta de jutjar la qualitat d'una obra d'art. Tampoc no és el lloc per a preguntar-nos sobre la definici3 d'art, tasca potser tan prolixa com poc productiva excepte per als amants de la ret3rica i del virtuosisme conceptual, molt lúcid, per cert, entre els crítics i assagistes dedicats a l'art contemporani i les seues múltiples propostes i exposicions.

Molt bé faria a l'art dissoldre aquest anatema per a posar en sintonia el potencial te3ric i intel·lectual que indubtablement ha de contenir tota obra que es pree —no sols les relacionades amb l'art, també les que són fruit de la tecnologia o els descobriments de la ciència— amb la necessitat de conciliar la constant

Ninot de Carles Cortina, Miguel Delegido, Bosseria-Tossal (2008). Arxiu de Javier Mozas

avaluaci3 de l'aprenentatge combinada amb la pr3ctica, la reflexi3 i la intuïci3.

En el seu llibre *El artesano*, Richard Sennett proposa una reflexi3 sobre la posada en valor d'aquests processos i convoca l'abolici3 d'aquesta ruptura entre la "m3 i el cap", ampliant la qualitat de l'artesanal, ent3s com una dedicaci3 que aspira a l'excel·l3ncia i se sustenta en un saber sedimentari i tradicional, per3 tamb3 innovador i pragm3tic:

Suele definirse la era moderna como una economía de habilidades, pero ¿qué es exactamente una habilidad? La respuesta genérica es que habilidad es una práctica adiestrada. En esto, la habilidad se opone al *coup de foudre* o inspiración súbita. El atractivo de la inspiración reside en parte en la convicción de que el puro talento puede sustituir a la formación... Deberíamos sospechar de las pretensiones del talento innato, no entrenado.

Resulta oci3s compartir aquestes reserves i sostenir per tant tot el contrari. Com deia Picasso: "la inspiraci3 no existeix, per3 si existira, millor seria que et sorprenguera treballant. El mateix R. Sennett, m3s endavant, hi insisteix: "El desarrollo de la habilidad depende de cómo se organice la repetici3".

Sennett amplia aquesta qualitat, implícita en els processos formatius dels artesans, fins al

punt d'assenyalar que els mateixos programadors del sistema Linux participen d'aquesta denominaci3 i aporten en els seus sistemes de treball i en les ferramentes i llenguatges que despr3s proposen grans dosis d'aquesta manera de fer i pensar alternativament: "La relación abierta entre soluci3n y descubrimiento de problemas, como la que se da en el trabajo de Linux, construye y expande las habilidades, pero esto no puede ser un acontecimiento único. La habilidad sólo se abre de esta manera porque el ritmo de soluci3n y apertura se reproduce una y otra vez".

En el que servisca de suport a la iniciativa presentada en forma de proposici3 no de llei per a la inclusi3 de la professi3 d'artista faller i foguerer en l'àmbit educatiu de l'educaci3 professional, la Facultat de Belles Arts de Sant Carles dóna suport indiscutiblement a aquesta iniciativa, que a m3s podr3 acollir-se als actuals models i estructures docents que permeten, en virtut de la seua flexibilitat, la possibilitat de generar activitats conjuntes o propostes docents compatibles que enriqueixen ambdues estructures i que, en suma, facen de l'aprenentatge i de la formaci3 un àmbit de coneixement compartit en el qual els equips de treball i les sinergies es formulen en projectes concrets i concloguen en una millor capacitaci3, una millora en la formaci3 i en el desenvolupament del coneixement.

La tradici3 dels artistes fallers i foguerers en la formaci3 professional

Miguel Soler

Director general de Formaci3 Professional del Ministeri d'Educaci3

RESUM: A partir d'una introducci3 sobre el context que dona origen a la proposta per a establir una titulaci3 oficial d'artista faller, es fa un recorregut per les caracter3stiques de la formaci3 professional com a 3mbit formatiu idoni per a una profesi3 amb unes caracter3stiques tan espec3fiques. En el text tamb3 es resolen els principals dubtes que poden sorgir a l'hora de plantejar una coexist3ncia d'estudis reglats i professionals en actiu.

PARAULES CLAU: formaci3 professional; estudis oficials; artista faller.

ABSTRACT: This article discusses the proposal for an official regulation of the *fallers* artists' training. Starting from the context that originated the proposal, it goes on to analyze the peculiarities of vocational training as an ideal form of training for a career presenting features that are so specific. Furthermore, it clears up some points concerning problems associated with coexistence of both regulated studies and professionals on active service.

KEYWORDS: vocational training; regulated studies; *fallers* artist.

La primavera de l'any 2009 el Parlament espanyol va arribar a un acord de totes les forces pol3tiques a fi de recon3ixer i assegurar el futur d'una profesi3 de gran tradici3 a la Comunitat Valenciana, com 3s la dedicada a la construcci3 de falles i fogueres.

Com a fruit d'aquest acord, la Direcci3 General de Formaci3 Professional del Ministeri d'Educaci3 del govern d'Espanya va comen3ar els treballs per a l'elaboraci3 d'un t3tol de formaci3 professional que arreplegara les capacitats i compet3ncies professionals dels artistes fallers i foguerers.

A m3s, s'instava els poders p3blics perqu3 tingueren en compte l'opini3 de les organitzacions i institucions relacionades amb aquest 3mbit professional, especialment la dels gremis d'artistes fallers i foguerers.

Per3 prompte es va posar en evid3ncia que els coneixements que arreplega aquesta profesi3 apareixen tamb3 en unes altres activitats professionals pr3ximes, com ara les relacionades amb el subsector de l'espectacle en viu i unes altres, i aix3 va portar a incloure aquest t3tol dins de la fam3lia professional d'arts i artesanies.

I ac3 3s important assenyalar que aquest treball est3 immers en el proc3s de renovaci3 dels t3tols i, si 3s el cas, elaboraci3 d'uns altres de nous, de formaci3 professional, impulsada per la Llei Org3nica d'Educaci3, que potencia la connexi3 entre els espais professionals (el

La vida de l'artista faller, Manuel Blanco, Sueca-Literat Azor3n (1995). Arxiu de Javier Mozas

m3n laboral) i la formaci3 professional reglada. Aquesta regulaci3 correspon al Ministeri d'Educaci3 i apareix ja en la creaci3 del sistema integrat de formaci3 professional, establert per la Llei de les Qualificacions i de la Formaci3 Professional.

La connexi3 entre el m3n laboral i la formaci3 professional est3 garantida en la normativa actual, at3s que l'elaboraci3 de tots els t3tols de formaci3 professional t3 com a referent les qualificacions professionals que arregen els est3ndards ocupacionals m3s significatius de l'ocupaci3 en cada sector productiu. A m3s, els grups de treball que elaboren els t3tols analitzen el sector i arregen en la formaci3 tot all3 que es considera necessari per a aconseguir un bon professional.

Aix3, el 9 de novembre de 2009 es va fer la primera reuni3 amb representants del sector faller, en la qual es va acordar constituir un grup de treball per a analitzar el perfil professional i plantejar la resposta formativa m3s adequada per al reconeixement i la formaci3 dels artistes fallers.

S'ha de tenir en compte que aquesta activitat es basa en una tradici3 popular molt arrelada a la Comunitat Valenciana i que molts dels professionals que hi actuen provenen d'una tradici3 familiar assentada i fructifera al llarg del temps que no requeria cap reconeixement de tipus laboral per a aquests professionals. I aix3 a pesar de la seua gran per3cia en l'art de compondre figures i escenes per a falles i fogueres, utilitzant diversos materials i t3cniques, amb base en la fusta, el poliestir3 expandit i el cart3. Per aix3, aquest grup de treball va haver d'ocupar-se en primer lloc d'identificar les compet3ncies professionals i el context professional dels artistes fallers i foguerers.

El contacte amb els membres del Gremi Artes3 d'Artistes Fallers va posar en evid3ncia el fet que alguns dels seus professionals feia ja temps que havien ampliat el seu espai de treball a uns altres sectors productius als quals aportaven el seu saber fer, com ara la construcci3 de decorats per a representacions teatrals, rodatges cinematogr3fics o espais televisius, sense oblidar la seua aportaci3 a espais de fires i convencions o a la creaci3 d'escenografies per a parcs tem3tics, entre molts altres.

Aquest fet va portar el grup de treball a relacionar aquesta activitat artesanal amb els 3mbits de professionalitat arregats en les qualificacions professionals que s'estan tenint en compte en l'elaboraci3 d'aquest t3tol i que estan relacionades amb la fam3lia professional d'arts i artesanies, en el subsector d'espectacle en viu, on es perfilen professionals com a constructor de decorats, atrezzistes, maquinistes teatrals, entre d'altres, amb els quals els artistes fallers comparteixen un ampli espectre de t3cniques, procediments i

La vida de l'artista faller, Manuel Blanco, Sueca-Literat Azor3n (1995). Arxiu de Javier Mozas

funcions professionals, aix3 com un espai com3 de treball en els sectors professionals ad3s esmentats. Per aix3, a partir de l'octubre de 2009, es van incorporar al grup dos experts en escenografia i construcci3 de decorats, de prolongada experi3ncia.

A partir d'aquesta perspectiva i darrere d'un exhaustiva an3lisi funcional dels sectors esmentats, es va arribar a la conclusi3 que hi havia un espai professional i formatiu com3 per a tots aquests professionals, ra3 per la qual la proposta es va concretar en la creaci3 d'un t3tol professional, que s'ha denominat t3cnic superior artista faller i foguerer i construcci3 d'escenografies. Hi apareixen arreplegats tots els elements d'identificaci3 del t3tol que la legislaci3 estableix com a necessaris per a definir la formaci3 corresponent a les professions d'artista faller i foguerer, del sector de l'espectacle en viu i unes altres professions de l'àmbit de l'espectacle, sent el nostre objectiu que tots tinguem cabuda en el t3tol de formaci3 professional inicial.

Una vegada establert el camp d'observaci3 de les activitats professionals, el grup de treball està en aquest moment concretant els aspectes formatius associats a la professionalitat i que seran arreplegats com a mòduls professionals descrits en resultats d'aprenentatge, amb els corresponents criteris d'avaluaci3 i continguts, junt amb uns altres aspectes d'ordenaci3 acadèmica necessaris per a la implantaci3 de la formaci3 associada al t3tol.

El grup de treball, condu3t per aquesta Direcci3 General de Formaci3 Professional, està, doncs, desenvolupant un treball intens que culminarà en la publicaci3 del t3tol i la implantaci3 en aquelles comunitats aut3nomes que ho sol·liciten, cobrant especial rellevància l'acolliment que aquest t3tol tindrà a la Comunitat Valenciana com a reconeixement oficial del prestigi dels quals dis-

futen els artistes fallers i foguerers en la hist3ria i les tradicions del poble valencià.

El grup té també en compte els artistes de gaiates de la tradici3 castellonenca, els quals s'han incorporat recentment als treballs, a fi d'anitzar la integraci3 en el t3tol dels coneixements necessaris per a desenvolupar les seues creacions.

Qu3 pot oferir la Formaci3 Professional reglada a la tradici3 de falles i fogueres?

Des de la perspectiva del Ministeri d'Educaci3 i ja que el 2011, com va assenyalar el ministre, Àngel Gabilondo, és l'Any de la Formaci3 Professional, estem en condicions d'oferir a la professi3 d'una formaci3 de qualitat, basada en l'estàndard europeu dels resultats d'aprenentatge, és a dir que té clarament definits els coneixements i destreses que la persona que cursa un cicle formatiu de formaci3 professional ha d'haver adquirit en acabar la seua formaci3 i que, en la seua formulaci3, tenen una gran concreci3 en activitats professionals.

D'esta manera, el caràcter procedimental de la formaci3 permet adquirir els resultats d'aprenentatge, de manera que els estudi-

Malgeni i desgràcia, Javier Iguada, Sant Josep de la Muntanya-Terol (2009). Arxiu de Javier Mozas

ants estiguen en condicions d'aplicar les t3cniques necess3ries per a desenvolupar el seu treball en un entorn formatiu dotat dels mitjans adequats per a poder desenvolupar el seu aprenentatge. Tots els continguts han d'estar organitzats al voltant d'aquests procediments de treball, per a aix3 aconseguir una formaci3 activa i significativa en relaci3 amb el m3n professional al qual l'alumnat s'haur3 d'enfrontar posteriorment.

A m3s, caldr3 disposar d'un professorat que conega i s3pia utilitzar les t3cniques i ferramentes que les professions incloses en el t3tol fan servir en els seus entorns productius, per

a garantir el desenvolupament d'una did3ctica basada en l'excel·l3ncia professional.

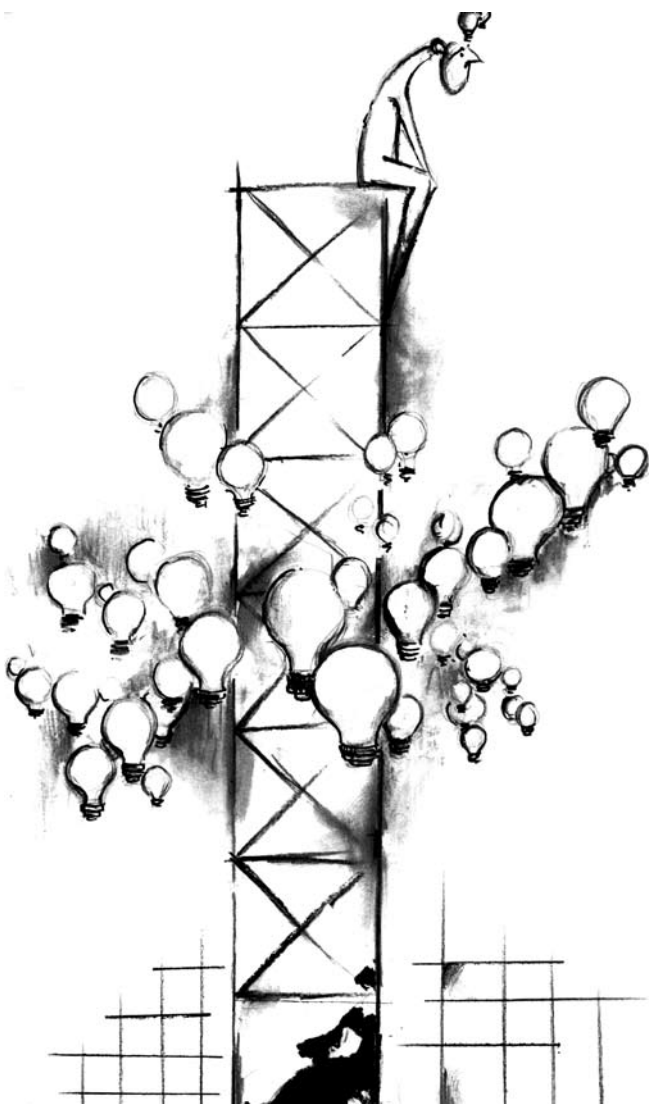
Ac3 hi haur3 un camp important per a aquelles persones adscrites al Gremi Artes3 d'Artistes Fallers que tinguen, a m3s d'una gran preparaci3 professional, vocaci3 docent, perquè, atesa la novetat que suposa aquest t3tol, una part significativa del professorat haur3 d'estar constitu3t per professorat especialista, que aportar3 el coneixement de la tradici3, el domini t3cnic, el criteri i gust art3stics i la riquesa de la cultura valenciana de la qual s3n posse3dors els artistes fallers i foguerers.

Com a complement, tamb3 caldr3 disposar de professorat especialista de l'3mbit de l'espectacle en viu, que aportar3 els coneixements per a desenvolupar les t3cniques de l'art faller en uns altres 3mbits professionals i transmetr3 unes altres t3cniques i recursos que amplien el seu camp professional.

La pres3ncia d'aquest conjunt de professionals permetr3 l'enriquiment i perfeccionament mutu de la tradici3 fallera i de la resta de sectors productius presents en el t3tol, de manera que les persones que obtenen el t3tol puguen desenvolupar de manera competitiva les seues capacitats professionals en el ventall d'3mbits que s'hi obri.

Per3 la formaci3 professional reglada, a m3s de docents professionals, ofereix la garantia que els poders p3blics hauran de dotar les aules i espais d'aprenentatge dels materials, ferramentes i equips necessaris per a desenvolupar un ensenyament de qualitat que permeti oferir a les persones que obtenen el t3tol una capacitaci3 professional molt pr3xima a la realitat productiva; incorporaran, aix3 mateix, els recursos que faciliten la integraci3 de les noves tecnologies de la informaci3 i la comunicaci3 que puguen ser aplicades per a millorar la productivitat i la qualitat del treball dels artistes fallers i foguerers. La tradici3 no ha d'estar renyida amb la modernitat, sin3 que ambdues han de complementar-se.

Igualment, les persones que acaben la formaci3 del t3tol de t3cnic superior artista faller i construcci3 d'escenografies obtindran un t3tol

Apagada, Daniel Jim3nez Zafrilla, Joaqu3n Costa-Borriana (2008). Arxiu JLF

oficial que els permetrà acreditar la qualitat de la seua formaci3 i competir amb aprofitament en el mercat laboral o en la tradici3 fallera. Aquesta titulaci3 servirà de colof3 al reconeixement dels professionals de la tradici3 de falles i fogueres.

A m3s, pel fet de tractar-se d'un t3tol de grau superior, donarà acc3s directe a estudis universitaris de grau i les convalidacions de cr3dits ECTS (sistema europeu de transfer3ncia de cr3dits) que corresponguen, segons els t3tols universitaris que es vulguen cursar. Amb aix3 podran continuar millorant i perfeccionant els seus coneixements i arribar a cotes m3s altes en el seu quefer educatiu i professional.

I, sempre dins de l'àmbit universitari, la llei preveu la creaci3 de campus d'excel·l3ncia, on aquelles universitats, facultats, escoles universitàries o centres de formaci3 professional de refer3ncia que ho desitgen podran crear un àmbit de cooperaci3 per a compartir coneixements i experi3ncies, i desplegar programes d'R+D+i que milloren l'espai professional i els facen guanyar en qualitat i competitivitat. És una bona oportunitat per a la col·laboraci3 entre el Gremi Artesà d'Artistes Fallers, els responsables universitaris i les autoritats educatives de la Comunitat Valenciana en la potenciaci3 d'aquesta tradici3 pr3pia.

Qu3 pot oferir la formaci3 professional als artistes ja en actiu?

En aquest camp, trobem nombrosos professionals que des de fa temps desenvolupen el seu treball en la construcci3 de falles i fogueres i que, per diferents circumstàncies, no disposen de cap acreditaci3 o titulaci3 que abone la seua compet3ncia professional. Per a aquestes persones, la formaci3 professional reglada ofereix una nova alternativa de reconeixement i acreditaci3 de la seua experi3ncia laboral, que els d3na la possibilitat d'accedir a un certificat o t3tol de formaci3 professional.

Aquest proc3s de validaci3 de l'experi3ncia laboral es regula en el real decret 1224/2009, de 17 de juliol, de reconeixement de les compet3ncies professionals adquirides per experi-

3ncia laboral, en el qual el govern d'Espanya estableix un procediment que permet recon3ixer, avaluar i acreditar l'experi3ncia professional dels qui no tinguen la possibilitat d'acreditar-la per les vies formals de formaci3.

Aquest procediment, realitzat per persones habilitades en un camp professional, consisteix en l'anàlisi i avaluaci3 de l'experi3ncia laboral o de la formaci3 adquirida per vies no formals, i permet acreditar una o diverses unitats de compet3ncia del Catàleg Nacional de Qualificacions Professionals. Una vegada reconeguda la compet3ncia o compet3ncies professionals, es procedeix a acreditar-la. Aquestes acreditacions equivalen a un o m3s m3duls formatius d'un certificat de professionalitat o m3duls professionals d'un t3tol de formaci3 professional, i ofereixen la possibilitat de completar la formaci3 necessària per a l'obtenci3 del corresponent certificat o t3tol de formaci3 professional.

Espana cañí, José Luis Ferrer, Castell3-Sogorb (1980). Arxiu JCF

Aquest procediment permetrà a les autoritats de la Comunitat Valenciana, en l'àmbit de les seues competències, iniciar el reconeixement de l'experiència laboral dels artistes fallers i foguerers i facilitar el camí per a l'obtenci3 del títol de formaci3 professional. Aç3 permetrà posar en valor el seu bon fer i ampliar les seues expectatives de capacitaci3 professional i d'ocupaci3.

S'obri, per tant, un temps de creixement en el reconeixement i la capacitaci3 professio-

nal i en el prestigi dels artistes fallers i foguerers mitjançant la creaci3 del títol de tècnic superior artista faller i foguerer i construcci3 d'escenografies. El reconeixement dels artistes existents i la capacitaci3 de futurs artistes, mitjançant la formaci3 i l'ampliaci3 d'horitzons professionals, són objectius de la nova titulaci3 proposada, per la qual el Ministeri d'Educaci3 del govern d'Espanya està apostant amb claredat i fermesa, aportant tot l'esforç necessari per a concretar-la i posar-la en marxa.